

ZENİCA ÜNİVERSİTESİ TÜRKOLOJİ BÖLÜMÜNDEKİ BOŞNAK ÖĞRENCİLERİN TÜRKÇE METİN OKUMADAKİ SORUNLARI*

Mehmet KARA**

ÖZET

Dil öğretiminin temel becerilerinden biri de okumadır. Okuma becerisi kısaca metindeki sembollerin seslendirilip, bu sembollerden oluşan bütünlüğün anlaşılması demektir. Okuma becerisinde amaç okunan metnin anlaşılmasıdır. Okuma türlerinden olan sesli okumada da anlamak asıl amaç olmakla birlikte metnin seslendirilmesi en az anlamak kadar önemlidir. Çünkü sesli okumada okuyucu yalnız değildir. Dinleyici de okuyucuyla beraber metne yönelik çaba sarf etmektedir. Anadil eğitiminde olduğu gibi Yabancılara Türkçe öğretiminde de genelde okuma eğitimi özelde ise sesli okuma önemlidir.

Çalışmada başarılı bir sesli okumanın özellikleri belirtilmiştir. Sesli okuma anadil eğitiminde olduğu gibi yabancı dil eğitiminde de okuma becerisi ölçüğü olarak düşünülebilir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin sesli okuma becerilerin iyi olması gerekmektedir. Bununla birlikte sesli okuma becerisi diğer becerilerle iç içedir. Sesli okuma, okuma becerisi etkinliği olduğu gibi dinleyen için bir dinleme etkinliği, okuyan için bir konuşma etkinliğidir. Yabancılara Türkçe öğreten öğretmenler sesli okumanın burada ve aşağıda belirtilen özelliklerinden dolayı sesli okumaya özen göstermelidirler.

Bu çalışmada Boşnak öğrencilerin Türkçeyi öğrenirken yaptıkları temel sesli okuma hataları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışma grubunu oluşturan 19 öğrenciye belirlenen bir metin okutulmuş ve sesleri kaydedilmiştir. Sesli okuma hataları kelime tekrarı, hece yutumu, ses yutumu, ses eklemeleri, yanlış okuma hataları olarak sınıflandırılmıştır. Belirlenen hatalardan yola çıkılarak hataların çözümlerine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe Öğretimi, Sesli Okuma, Sesletim, Söyleyiş.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Gazi Ü. Gazi Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Böl., El-mek: mehkara@gazi.edu.tr

**THE PROBLEMS OF BOSNIAN STUDENTS AT TURKOLOGY
DEPARTMENT OF ZENICA UNIVERSITY IN READING
TURKISH TEXTS**

ABSTRACT

One of the basic skills of language teaching is reading. Reading skill briefly means vocalizing the symbols in text and comprehending the unity consisting of these symbols. Aim at reading skill is comprehension of the reading text. In addition to that comprehension is original purpose, pronunciation of the text is at least as crucial as comprehending it in oral reading, one of the reading types. The reason is that reader is not alone in oral reading. Audience exert effort fort he text with the reader, either. In teaching Turkish to foreigners, generally reading training and specifically oral reading are important just as in mother-tongue teaching.

In the study, features of a successful oral reading are stated. Oral reading could be also thought as a reading skill scale in foreign language teaching, as in mother-tongue, either. Oral reading skill of the students, learning Turkish as a foreign language, must be well. However, oral reading skill is within the other skills. Oral reading is a reading skill activity. It is also a listening activity for the audience and a speaking activity fort he reader. Teachers, teaching Turkish to foreigners, should make a point of oral reading because of the features of oral reading, stated here and below.

In the study, Bosnian students' basic oral reading mistakes have been tried to be identified. Within this scope, determined text has been read by 19 students, composing the study group and their voice has been recorded. Oral reading mistakes, word repetition, syncopation and voice addings have been classified as misreading mistakes. Based on defined mistakes, suggestions have been made upon solutions of them.

Key Words: Teaching Turkish To Foreigners, Reading Training, Oral Reading, Reading Aloud.

Giriş

Bilgi edinmenin, dil ve kişiliği sistematik olarak geliştirmenin en temel araçlarından biri olan okuma, araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Okuma, insanların kendi aralarında, önceden kararlaştırdıkları, özel sembollerin duyu organları yoluyla algılanıp beyin tarafından, yorumlanarak değerlendirilmesi işidir (Yalçın, 2006:47). Okuma, ses organları ve göz yoluyla algılanan işaret ve sembollerin beyin tarafından yorumlanarak değerlendirilmesi ve anlamlandırılması sürecidir (Özbay, 2007:4). Okuma, yazılı veya basılı işaretleri, belli kurallara uyarak seslendirmektir (Rozan 1982:19). Okuma, kişinin harfleri bilmesi, kelimeleri ve yazarın kast ettiklerini anlaması, metin ile kendi tecrübeleri arasında ilişki kurması, metnin hissettirdiklerini söyleyebilmesi, bilmediği kelimelerin anlamını tahmin edebilmesi ve metinle ilgili sorulara cevap verebilmesidir (Robinson, Good 1987:9). Tanımlardan da anlaşıldığı gibi okuma harflerin bilinmesinden, telaffuz edilmesinden başlayarak metnin anlaşılmasına kadar gitmektedir.

Okuma fiziksel ve zihinsel unsurlara ayrılmaktadır. Görme ve seslendirme okumanın fiziksel yönünü, kavrama ise zihinsel yönünü oluşturmaktadır (Özbay, 2009:5). Bu durumda

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013*

seslendirme Türkçenin anadili veya yabancı dil olarak öğretiminde önemli bir yere sahiptir ve seslendirmeye özel ilgi gösterilmelidir. Okumanın temel unsurları olan ses, üslup ve söyleyiş sesli okumanın teknik yönleridir ve öğretmenin bu unsurlara özel ilgi göstermesi gerekmektedir (Durrell, 1956:89, Akt. Tinker, McCullough 1968:229). Nitekim Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metninde (DAOBM) (2009:51) dil ve iletişim ilişkisi düşünülerek telaffuzda anlaşılabilirliğin iletişim için olması gerektiği belirtilmiştir.

Sesli okuma, gözlerin görüp zihnin kavradığı sözcükleri konuşma organlarının seslendirmesidir (Çelik 2006:21). Sesli okuma göz ve kas organlarının çeşitli hareketlerinden, zihnin anlama çabasından oluşan karmaşık bir etkinliktir (Nas 2003:139). Okuma becerisinin geliştirilmesinde sesli okuma kullanılmaktadır (Özbay 2009:121). Sesli okumanın en önemli özelliği öğrencinin telaffuz hatalarını doğrudan ortaya çıkarmasıdır. Bu yönüyle sesli okuma bu hataların öğretmen tarafından tespit edilmesine ve düzeltilmesine imkân verir.

Yabancılara Türkçe öğretimi açısından sesli okumanın olumlu yönleri şu şekilde belirtilebilir:

- Öğrencinin okuma gelişiminin belirlenmesini,
- Doğru ve güzel söyleyiş alışkanlığının kazandırılması ve metinde geçen sözcüklerin hangi bağlamda kullanıldığının anlaşılmasını,
- Standart konuşma dilinin edinimini veya öğrenimini,
- Dinleyenlere bilgi vb. aktarılmasını, dinleyenlerin zihinsel faaliyetlerinin gelişmesini ve konuya ilgi duymasını,
- Okumanın asıl amacı olan anlamının gerçekleşmesini,
- Öğrencinin sosyalleşmesini,
- Okuma seviyesinin belirlenmesini ve okuma zevki kazanılmasını,
- Öğrencilerin konuşma becerilerinin ve kendilerini bir topluluk önünde anlatma yeteneğinin gelişmesini,
- Öğrencilerin, harflerin ve kelimelerin arasındaki farkları daha rahat fark etmesini sağlar. Nitekim bir yazının topluluk önünde okunmadan önce yazarı tarafından sesli okunması buna örnektir (Çiftçi, 2000:178; Göğüş, 1978:69; Gündüz, Şimşek 2011:182; Karatay 2011:63; Özbay 2009:121).

Yukarıdaki maddelerden de anlaşılacağı üzere sesli okuma en fazla okuma becerisine hizmet etmekle birlikte, diğer temel becerilere de hizmet etmektedir. Nitekim Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'nde "yazılı bir metni, yüksek sesli okumak" konuşma ve yazma becerisine yönelik üretimsel faaliyet olarak belirtilmiştir (Demirel vd. 2009:62). Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'nde hâkim olan iletişimsel yöntemin amacı, tüm becerilerin aynı oranda ilerlemesini sağlamaktır (Kara 2011:160). Ayrıca konuşmanın fiziki koşullarından biri de telaffuzda anlaşılabilirliktir (Demirel vd. 2009:51).

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni'nde yeni dili sesletme yetilerine yardımcı olacak beceriler "Genel Sesbilgisel Farkındalık Ve Beceriler" başlığında belirtilmiştir (Demirel vd. 2009:109). Bu beceriler şunlardır:

- Yabancı sesleri ve bürün kalıplarını ayırt etme ve üretme,
- Yabancı ses dizilerini algılama ve öğrenme,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- Bir dinleyici olarak kesintisiz bir ses dizgesini anlamlı yapılandırılmış sesbirimsel öğelere dönüştürme (örneğin farklı ve anlamlı parçaları bölümlenme)
- Yeni dil öğrenimine uygulanabilecek ses algılama ve üretim süreçlerini anlama/kullanabilme (Demirel vd. 2009:109)

Yukarıda görüldüğü gibi sesli okuma ile genel sesbilgisel farkındalık becerileri arasında sıkı bir ilişki vardır.

Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni, eylem odaklı bir yaklaşımı benimser. Bu yaklaşım dili kullanan ve öğrenenleri öncelikle “sosyal aktör” olarak görür (Kara 2011,160). Eyleme dayanan sesletim yeteneğinin dilsel yetenek olarak görülmesi “sosyal aktör” kavramının altını doldurmaktadır (Demirel vd. 2009:111). Bu kapsamda sesli okuma Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Metni’nde belirtilen amaçlara hizmet etmektedir.

Yabancılara Türkçe öğretimi açısından başarılı bir sesli okumanın aşağıda belirtilen özellikleri taşıması gerektiği düşünülmektedir.

- Ses yüksekliği iyi ayarlanmalıdır.
- Kelimeler doğru ve anlaşılır şekilde telaffuz edilmelidir.
- Metindeki mantığa ve duygulara dayalı anlamlar doğru anlaşılmalıdır.
- Okuma sırasında metindeki anlama uygun jest ve mimiklere yer verilmelidir.
- Noktalama işaretlerine uyulmalı, uygun yerlerde duraklama yapılmalıdır.
- Heceleme yapılmamalıdır.
- Ses ve anlam kaynaştırılmalı, uygun kelime ve hecelerde vurgu yapılmalıdır.
- Ses, hece veya kelime atlanmamalı ve benzer kelimelerdeki söyleyiş nüansları dikkate alınmalıdır.
- Okuyucu hızlı veya yavaş okumadan kaçınmalı, konuşma hızında okumalıdır.
- Okuma hızı dinleyiciye göre ayarlanmalıdır. Dinleyicinin takip edebilme, anlayabilme seviyesine göre okuma yapılmalıdır.
- Her sözcüğün sesini sonradan gelen sözcüğün sesine karıştırmadan tek tek, net, açık ve aşıntısız söylemeye özen gösterilmelidir (Baymur 1943:187, Nas 2003:140, Bayındır 2003:8, Demirel 1999:64, Tinker, McCullough 1968:29).

Okuma becerisi geliştirilirken sesli okumanın kullanılmasının kelime öğrenimini kolaylaştıracağı da düşünülmektedir. Nitekim okumayı öğrenmenin amaçlarından biri de sözcük hazinesinin geliştirilmesidir (Demirel 2002:77).

Sesli okuma hatalarının birçok sebebi vardır. Bayındır (2003:10-15), sesli okuma problemlerinin nedenlerini sekiz ana başlıkta toplamaktadır. Bunlar: Fizyolojik (görme, işitme bozuklukları ile iç salgı bezlerindeki bozukluk), nörolojik, zihinsel, sosyal, duygusal, çevresel, psikomotor ve konuşmayla ilgili sorunlardır. Yabancılara Türkçe öğretimi kapsamında metinlerden kaynaklanan sorunlar da sesli okuma hatalarının sebebi sayılabilir. Metnin öğrenci seviyesine uygun olmaması, sıkıcı bir konuda olması gibi sebepler okuma hatalarını arttıracaktır.

Yabancı dil ise zaman ayrılmasıyla, çaba sarf edilerek bilinçli bir şekilde öğrenilmektedir. Dolayısıyla çerçeve olarak okuma becerisi, özel olarak sesli okuma dilin ses unsurlarının fark

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

edilmesini, seslerin ayırt edilmesini, yeni kelimelerin öğrenilmesini kısaca dilin maddi ve manevî unsurlarının öğrenilmesini sağlar.

Amaç

Bir dili iyi bir şekilde öğrenebilmek veya öğretebilmek için belli bir süreç ve çalışma disiplini gerekmektedir. Bu dil öğrenimi veya öğretimi, o dilin konuşulduğu yani yaşandığı coğrafyada olursa dil öğrenimi ve öğretimi daha da kolaylaşacaktır. Ancak dil öğrenimi, o dilin konuşulmadığı bir yerde gerçekleşiyorsa öğrenim ve öğretim daha zor olacak ve öğrenim süreci biraz daha uzun zaman alacaktır.

Bu araştırmanın amacı Bosna-Hersek'te Zenica Üniversitesi, Pedagoji Fakültesi, Türkoloji bölümü 2, 3 ve 4. sınıfta okuyan öğrencilerin Türkçe bir metni sesli okurken (tekrarlama, ses yutumu, hece yutumu, kelimeyi yanlış okuma, ekleme) yaptıkları hataları ve kısmen sesletim/söyleyiş hatalarını belirlemek, bu hataların sebepleri üzerinde bir çıkarımda bulunmak, bu hataların çözümüne yönelik birtakım öneriler sunarak Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilere ve Türkçe öğretmenlere yardımcı olabilmektir.

Bu amaç doğrultusunda araştırmadaki temel problem şudur:

1. Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin sesli okuma seviyeleri hangi düzeydedir?
2. Türkçe öğrenen Boşnak öğrenciler, metin okurken sesli okumada ve sesletimde kendilerine özgü hangi temel hataları, niçin yapmaktadırlar?
3. Hedef kitlenin bu sesli okumadaki hataları nasıl düzeltilebilir?
4. Buradaki tespitlerden hareketle hedef kitlenin konuşmadaki sesletim hataları nasıl düzeltilebilir?

Yöntem

a- Araştırma Modeli: Bu çalışma, video kayıt, kaydı deşifre etme ve gözleme dayalı nitel bir araştırmanın betimleyici, tanımlayıcı modelidir.

b- Evren-Örneklem: Çalışma evreni; Bosna-Hersek'teki Zenica Üniversitesi Pedagoji Fakültesi Türkoloji bölümünde öğrenim gören 2, 3 ve 4. sınıftaki öğrencilerdir. Örneklem, gönüllülük yöntemiyle elde edilen 7'si ikinci ve üçüncü sınıf, 5'i dördüncü sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 19 öğrenciden oluşur.

c- Veri Toplama: Çalışmada, öğrencilerin seviyeleri de düşünülerek 596 kelimelik "İyimserlik ve Kötümserlik" adlı metin, uygulama metni olarak belirlenmiştir. Bu metin, öğrencilere sesli olarak okutturulmuş ve öğrencilerin okumaları videoya kaydedilerek veri toplanmıştır. Elde edilen bu veri, araştırmada bulguların yorumlanması ve önerilerin sunulmasına kuramsal temel oluşturmuştur. Çalışma grubundaki öğrenci sayısının az tutulmasının sebebi, sınıflarda öğrenci sayısının az olması, özellikle katılımın gönüllülük esasına dayalı olması (öğrencilerin çalışmaya gönülsüz veya zorlama ile katılması halinde, stres, baskı, isteksizlik, baştansavma vb. faktörlerin okumalarını etkileyebileceği düşünülerek içsel ve dışsal etkenleri en aza indirmek amacı ile) ve öğrencilerin sesli okumalarına ilişkin yapılan analizlerde hata oranının daha düşük tutulmaya çalışılması olarak ifade edilebilir.

d-Veri analizi: Yapılan çalışmaların sonucunda elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Boşnak öğrencilerin Türkçe bir metni sesli okurken yaptıkları hatalar ile sesletim/söyleyiş (tekrarlama, ses yutumu, hece yutumu, kelimeyi yanlış okuma, ekleme) hataları belirlenerek öğrencilerin yaptıkları hataların "aritmetik ortalaması" alınmıştır. Bu analiz yapılırken hem her

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

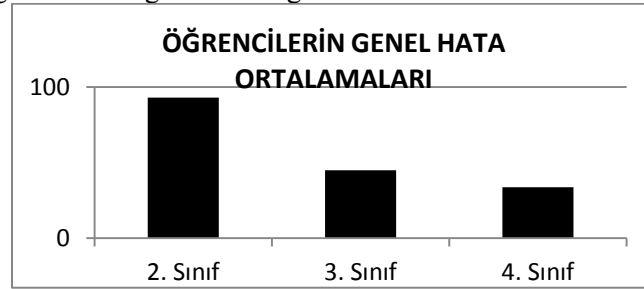

öğrencinin metin okumadaki yaptığı sesli okuma ve sesletim hatalarına bakılmış, hem de genel hataların ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

e- Sınırlılıklar: Araştırma 2008-2009 eğitim ve öğretim yılında Zenica Üniversitesi Pedagoji Fakültesi Türkoloji bölümü 2, 3 ve 4. sınıfta öğrenim gören toplam 19 öğrenci ve 596 kelimelik “*İyimserlik ve Kötümserlik*” adlı bir metin ile sınırlı tutulmuştur.

Bulgular ve Yorumlar

Bu çalışmada Türk dili ve edebiyatı öğrenen Boşnak öğrencilerin sesli okuma hataları; tekrarlama, ses yutumu, hece yutumu, kelimeyi yanlış okuma, ses ekleme, başlıkları altında değerlendirilmiştir. Ayrıca sınıf seviyelerine göre öğrencilerin hata ortalamaları alınmıştır. Ulaşılan ortalamalar verilen eğitimin niteliğine dair bilgi de vermektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin sınıflara göre geneldeki hata dağılımları.

Tablo 1’de görüldüğü gibi sınıf seviyesi arttıkça öğrencilerin sesli okumadaki hata sayıları düşmektedir, bu da Zenica Üniversitesi Türkoloji bölümünde okuyan öğrencilerin sesli okuma becerisinin olumlu yönde ilerlediğini göstermektedir. Ancak yine de 4. sınıftaki bir öğrencinin bir metni sesli okurken kelimeleri yanlış okuması ve tekrar yapması uygun bir durum değildir.

	ÖĞRENCİ	HATA TÜRLERİ					THS	TKS	
		KT	HY	SY	SE	YO			
ÖĞRENCİLER	2. SINIF	Ö1	30	28	11	14	36	119	596
		Ö2	89	8	5	4	17	123	596
		Ö3	14	4	1	0	1	20	596
		Ö4	33	27	24	16	35	135	596
		Ö5	59	48	45	12	34	198	596
		Ö6	5	7	4	1	2	19	596
		Ö7	10	5	2	10	7	34	596
		THS	240	127	92	57	132	648	
	3. SINIF	Ö8	23	2	2	2	13	42	596
		Ö9	18	8	3	3	16	48	596
		Ö10	25	5	1	2	14	47	596
		Ö11	17	20	6	2	19	64	596
		Ö12	17	5	4	0	1	27	596
		Ö13	2	21	19	15	6	63	596
		Ö14	13	1	1	7	3	25	596
		THS	115	62	36	31	72	316	
	4. SINIF	Ö15	13	1	1	1	5	21	596
		Ö16	10	7	5	3	4	29	596
		Ö17	34	6	1	7	7	55	596
		Ö18	20	1	1	5	10	37	596
		Ö19	11	4	1	6	4	26	596
	THS	88	19	9	22	30	168		

Tablo 2: Öğrencilerin yaptıkları hataların sınıflara, hata türlerine ve sayılarına göre dağılımı.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Kısaltmalar:

SS: Sınıf Seviyesi

KT: Kelime Tekrarı

HY: Hece Yutumu

SY: Ses Yutumu

SE: Ekleme

YO: Yanlış Okuma

THS: Toplam Hata Sayısı Ö: Öğrenci

TKS: Toplam Kelime Sayısı

Çalışma grubundaki on dokuz öğrencinin metni sesli okuma sırasında yaptıkları hatalar tablo 2’de ayrıntılı olarak gösterilmektedir.

HATALAR	SINIFLAR			THS
	2. SINIF	3. SINIF	4. SINIF	
KT	240	115	88	443
HY	127	62	19	208
SY	92	36	9	137
SE	57	31	22	110
YO	132	72	30	234
THS	648	316	168	1132
TKS	596	596	596	

Tablo 3: Öğrencilerin hata türlerinin sınıflara göre dağılımı.

Tablo 3’ten Boşnak öğrencilerin sesli okumada en fazla yaptıkları hatanın *kelime tekrarı (KT)* hataları olduğu görülmektedir. Boşnak öğrenciler, bu hatayı en fazla *tatlılaştırmakla(8)*, *harikuladeliklerine(8)*, *böyleleri(8)*, *toparlayamıyorum(7)*, *dertlenmemek(6)*, *cereyanlarla(6)* kelimelerinde yapmıştır. Görüldüğü üzere buradan ya benzer hecelerin üst üste geldiği ya da nispeten çok heceli olan kelimelerde, kelime tekrarı hatasının diğer kelimelere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3’te görüldüğü gibi *hece yutumu (HY)* hatasının toplam sayısı 208’dir. Hece yutumu hataları genellikle iki şekilde olmaktadır. Bunlar ya son hecenin yutulması ya da ortada birbirine benzeyen hecelerden birinin yutulması şeklinde olmaktadır.

Hece Yutumu							
Hece Sayısı	Toplam Kelime Sayısı	Hata Yapılan Hecenin Sayısı					
		1. Hece	2. Hece	3. Hece	4. Hece	5. Hece	6. Hece
2	11	0	11				
3	59	1	15	43			
4	82	4	13	28	37		
5	44	0	7	11	7	19	
6	12	0	3	0	2	0	7

Tablo 4: Hece yutumu hatasının 2, 3, 4, 5 ve 6 heceli kelimeler içerisindeki dağılımı.

Tablo 4’te görüldüğü gibi 2, 3, 4, 5 ve 6 heceli kelimelerde, hece yutumu hatası çoğunlukla son hecede yapılmıştır. Bütün kelimelerin içinde son hecenin yutulması hatası 117 defa yapılmıştır. Toplam 208 hece yutumu hatası içerisinde bu yüksek bir orandır. Boşnakçada kelime vurgusu genellikle başta veya ortada olduğu göz önüne alınırsa bu hatanın başlıca sebebi olarak Boşnak

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

öğrencilerin kelime vurgusunu yanlış yerde kullanmasından, nefesini doğru ayarlayamamasından ve yanlış heceleme yapmasından kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Birbirine benzeyen *hecelerden* birinin *yutulması* (HY) ise yaklaşık olarak 71 defa yapılmıştır. Bu da yapılan hataların çoğunun bu iki şekilde yapıldığını göstermektedir. Hece yutumu aşağıdaki bazı kelimelerde şöyle irdelenmiştir:

- Benzer *hecelerden* birinin *yutulmasına* *bakarak* kelimesindeki -ka, *nerede* kelimesindeki -re, *söylerlermiş* kelimesindeki -ler hecesi örnek verilebilir.

- Son hecenin *yutulmasına* ise *zihnini* kelimesindeki -ni, *adamı* kelimesindeki -mı, *bakımından* kelimesindeki -dan, *İyimser insanla* kelime grubundaki -la heceleri örnek gösterilebilir.

- *Kötümserliğimizden* kelimesindeki -ği hecesinin *yutulmasının* sebebi olarak Boşnak öğrencilerin yumuşak g sesini çıkartmadığından veya kelimenin uzun heceli olmasından dolayı olduğu düşünülmektedir. Benzer bir durum *çiftçi* kelimesindeki -t- sesinin *yutulmasında* da vardır.

- “*Bütün yeni cereyanlarla hemen ilgilenirim. Çünkü ben iyimser bir kadınum.*” Cümlesindeki *kadınum* kelimesinde

-ım eki *yutulmuştur*. Bu hatada öğrencilerin “ben” zamirinin etkisinde kalarak -ım şahıs ekini kullanmadığını düşünülmektedir. Şahıs zamirinin kullanıldığı cümlelerde, yüklemde şahıs ekinin okunmadığı görülmektedir (Kara 2010: 677).

Tablo 3’te görüldüğü üzere *ses yutumu* hatasının toplam sayısı 126’dır. Ses yutumu hatası, hece yutumu gibi genellikle ya benzer sesin *yutulması* ya da kelimenin sonundaki ekin *yutulması* sonucu ortaya çıkmıştır. Bazı kelimelerdeki ses yutumu hataları aşağıda incelenmiştir:

- Benzer sesin *yutumuna* *aramaya* kelimesinin ikinci hecesindeki -a-sesinin *yutulması* örnek verilebilir.

- Kelimenin sonundaki ekin *yutulmasına* ise *hayatı* kelimesindeki -ı belirtme hâl ekinin *yutulması* örnek verilebilir.

- *Gelişigüzel* kelimesindeki birinci -i- sesi *yutulmuştur*. Öğrenci, kelimeyi okurken ilk nefeste vurguyu *gel-* köküne yaparak *gel-şi* diye okuduğu için bu hatanın yanlış heceleme ve vurgulamadan kaynaklandığı görülmektedir.

- *Seyrettirirler* kelimesindeki -t- sesi *yutulmuştur*. Bunun iki tane -t- sesinin bitişik bulunmasının sebep olduğu düşünülmektedir.

- *Arkasından* kelimesindeki -r- sesi düşmüştür.

- “*Gittim, gördüm, yendim.*” *demiştir*, cümlesindeki *demiştir* kelimesinin son sesi (r->ø) düşmüştür. Bunun sebebinin katılımcının önceki yüklemelerden etkilenmesi sonucu olduğu düşünülmektedir.

En az yapılan sesli okuma hatası, toplam 100 defa yapılan *ses ekleme* hatasıdır. Ses ekleme hatası da diğer hatalar gibi sınıf seviyesi arttıkça düşmektedir. Aşağıda, bazı kelimelerdeki ses ekleme hatası incelenmiştir.

- Öğrenciler, okuyamadıkları kelimelere ekleme yapmışlardır. *Kötümserliğimizden* kelimesi “*kötümserlediğimizden*” kelimesine, *mücadelenin* kelimesi “*muhacedelenin*” kelimesine dönüştürülmüştür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

• Hâl ekleri birçok kez yanlış okunmuştur. Özellikle ayrılma hâli eki ile bulunma hâli ekinin karıştırıldığı görülmektedir. Birçok öğrenci tarafından “Gözünde” kelimesi “gözünden” şeklinde okunmuştur.

• *Yanlış okuma* en fazla yapılan ikinci hatadır. Yanlış okuma hataları da diğer hatalar gibi sınıf seviyesi arttıkça düşmektedir. Ayrıca bu hatalar diğer hatalara nispeten daha kişiseldir. Yanlış okuma hataları aşağıda irdelenmiştir.

• Özellikle 2 ve 3. sınıftaki öğrenciler bazı seslerin telaffuzunu ana dillerindeki söyleyişe benzetmişlerdir. *Gece* kelimesini “geçe” kelimesine, *gecikmez* kelimesini “geçikmez” (-c->-ç- ötümsüzleşme) kelimesine, *hoş* kelimesini “hoj” (-ş->-j ötümlüleşme) kelimesine meyilli seslendirmişlerdir. Ayrıca öğrenciler -ı- seslerini -i- sesine meyilli telaffuz etmişlerdir. *Kısımın* kelimesinin “kisminin” şeklinde, *tıpkı* kelimesini “tıpki” şeklinde, *ışık* kelimesinin “ışik” şeklinde telaffuz edilmesi buna örnektir.

• Yine benzer heceler bitişik olduğunda hecelerin yeri değiştirilmiştir. *Doğruluğuna* kelimesi “dorduluğuna” şeklinde okunmuştur.

• Bazı kelimelerde -i->-e- genişlemesi, bazı kelimelerde de -e->-i- ünlü daralması meydana gelmektedir: *Sivilce* kelimesi “sevilce” şeklinde, *şey* kelimesi “şiy” şeklinde seslendirilmiştir.

• Birtakım kelimeler benzer hecelerden oluştuğu için yanlış okunmuştur. *Doğruluğuna* kelimesi “doğruluduna” şeklinde, *tatlılaştırmakla* kelimesi “tatlışatırmakla” şeklinde seslendirilmiştir.

• Birçok öğrenci diş ünsüzü olan -s- sesini, diş-damak ünsüzü olan -ş- sesi (-s->-ş-) olarak okunmaya meyillidir: *İyimser* kelimesi “iyimşer” şeklinde, *kötümser* kelimesi “kötümşer” şeklinde okunmuştur.

• Bazı öğrenciler, art-düz-dar olan -ı- sesini, art-düz-geniş olan -a- sesi (-ı->-a-) olarak okumuştur: *Tıpkı* kelimesinin “tapki” şeklinde, *yıldız* kelimesinin “yaldız” şeklinde okunması gibi örnekler verilebilir.

• Bazı Arapça uzun ünlülü kelimeler kısa okunmuştur. *Kabildir*, *tabiriyle*, *hadise* gibi kelimeler bunlara örnektir. Ka: bildir , ta: biriyle ha: dise şeklinde okunması gerekirken bu kelimeler kısa şekliyle okunmuştur.

• -ö- sesi birtakım kelimelerde -ô- (ö-o arası ses) sesine meyilli seslendirilmiştir. Yani ön çıkışlı olan -ö- sesi, yarı arka çıkışlı -ô- (ö-o arası sesi karşılamak için) sesine dönüşmüştür: *Gözlük*, *kötü*, *gördüklerini* kelimeleri “gozlük, kotü, gordüklerini” şeklinde telaffuz edilmiştir.

• Uzun okunmaması gereken bazı kelimeler uzun okunmuştur. *Kara*, *kadar*, *hanım*, *yaşadım*, kelimeleri uzatılarak ka:ra, ka:dar, ha: nım, ya: şadım şeklinde uzun okunmuştur. Oysa bu kelimeler uzatılarak okunmamaktadır (<http://tdkterim.gov.tr/bts/saat:08.06/01.12.20012>).

• Öğrencilerin çoğu, birçok kelimedeki art avurt olan -l- sesini yanlış şekilde, daha yumuşak bir şekilde ön avurttan okumuştur. *Bile*, *yenileri*, *ilk*, *ile* gibi kelimelerdeki -l- sesleri yumuşak okunmuştur.

Sonuç

Türkçe öğrenen Boşnak öğrencilerin sesli okuma hatalarını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma neticesinde çalışma grubundaki 19 öğrencinin de sesli okuma sırasında hata yaptıkları

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

tespit edilmiştir. Boşnak öğrencilerin yaptıkları hatalar çoktan aza doğru, kelime tekrarı, yanlış okuma, hece yutumu, ses yutumu ve eklemelerdir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Türkçenin ses özellikleri, kelime, cümle, metin yapısı okuma eğitimi vasıtasıyla öğretilmelidir. Dil öğretimin en önemli amaçlarından birinin de iletişim kurmak olduğu göz önünde bulundurulduğunda Türkçenin ses özelliklerinin öğretiminin çok önemli olduğu görülecektir. Bu kapsamda sesli okuma becerisinin geliştirilmesi için daha fazla çaba harcanmalıdır. Özellikle Türkçe üzerine ihtisas yapacak öğrencilerin Türkçenin ses özelliklerini öğrenmesi elzemdir. Dolayısıyla sesli okuma becerilerinin ileri seviyede olması gerekmektedir. Ayrıca öğrencilerin okuma zevkinin ve alışkanlığının ilerletilmesi, kendine olan güvenlerinin gelişmesinde sesli okuma kullanışlı bir araçtır.

Öneriler

1. Öğrencilere öncelikle Türk alfabesindeki seslerin doğru sesletiminin iyi kavratılmalı ve hataların tespit edilip düzeltilmesi noktasında çalışmalar yapılmalıdır.
2. Türkçe ve Boşnakçadaki ses ve sesletim farklılıklarının tespit edilip sesletimdeki diller arasındaki geçişlerin önlenmesi gerekir.
3. Öğrencilerin seviyesine uygun olan gazete, dergi gibi güncel yayınlar derslerde kullanılmalıdır. Güncel yayınların öğrencilerin ilgisini çekeceği düşünülmektedir. Ayrıca güncel yayınların dili yabancı öğrencilerin anlayabileceği dile daha yakındır.
4. Sınıfta öğretmen tarafından tiyatro metinleri, şiirler, köşe yazıları aracılığıyla sesli okuma yaptırılmalıdır. Bu durum hem öğrencileri okumaya teşvik edecek hem de Türkçenin ses özelliklerini öğrencilerin kavramasını sağlayacaktır.
5. Sesli okumanın dinleme konuşma gibi becerilerle yeri geldikçe bağlantısı kurulmalıdır. Öğrencinin seviyesine uygun sesli görseller dinletilmeli, diyaloglar canlandırılmalı ve bu kazanımlar karşılıklı sesli okumaya aktarılmalıdır.
6. Öğrencilerin anadilinin Türkçe öğrenimine olan (ses, vurgu, tonlama, duraklama, heceleme vb.) yansımaları belirlenmeli ve öğrencilerin yapabileceği sesli okuma hatalarını önlemek için tedbirler alınmalıdır.
7. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler için her kura göre sesli okuma ölçekleri hazırlanmalıdır.
8. Öğrencilere kelimelerin, cümlelerin anlamına uygun ses tonlaması uygulamaları yaptırılarak öğrencilerin hem sesletimi hem de anlatımı ve anlaması güçlendirilebilir.
9. Öğrencilere kalıp ifadeler, şarkılar ve tekerlemeler ezberlettirilmeli.
10. Öğrencilere çeşitli cümle türleri arasında karakteristik tonlama temelindeki ayrımları (açıklayıcı, soru, ünlem bildiren cümleler) fark ettirici çalışmalar yapılmalıdır.
11. Sınıfta daha önceden bilinen, hikâye, adlar, sözcüklere ya da sözcük öbekleri dinlettirilmeli ve sesletim çalışmaları yaptırılmalıdır.
12. Özellikle Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun okunan sesler fark ettirilmeli ve üzerinde daha fazla durulmalıdır.
13. Melodik, aksan ve ritim kalıpları, mesajın anlamının aktarımını kolaylaştırdığı için öğrencilere farklı ritimlerin taklidi yaptırabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

14. Fonetik alfabe ile yazılmış metinler üzerinden etkinlikler yapılabilir.

15. Öğrenilecek dili doğru ve güzel konuşanların, çeşitli videoların ve öğretmenin öğrenciler tarafından taklidi yapılabilir.

KAYNAKÇA

- BAYINDIR, Bahar (2003). İlköğretim 1, 2 ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sesli Okuma Problemlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- BAYMUR, Fuat (1943). “Okuma Öğretimi-Okuma Çeşitleri Sesli Okuma”. Yeni Kültür (77).
- ÇELİK, C. Ergun (2006). *Sesli Ve Sessiz Okuma İle İçten Okumanın Karşılaştırılması*, D. Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 7, 18- 30.
- ÇİFTÇİ, Musa (2000). “Sesli Okuma”. *Bilge* (24).
- DEMİREL vd. (2009). Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni Öğrenme-Öğretme-Değerlendirme, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Yayınları.
- DEMİREL, Özcan (1999). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, İstanbul: MEB Yayınları.
- DEMİREL, Özcan(1999). Türkçe ve sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi. Pegem A Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.
- DURRELL, Donald D. (1956). *Improving Reading Instruction*. Harcourt, BraceAnd World, Chap. 8. New York.
- GÖĞÜŞ, Beşir (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*, Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- GÜNDÜZ, Osman, ŞİMŞEK Tacettin (2011). Uygulamalı Okuma Eğitimi El Kitabı. Grafiker Yayınları, Ankara
- GÜNEŞ, Firdevs (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KARA, Mehmet (2010). *Gazi Üniversitesi TÖMER Öğrencilerinin Türkçe Öğrenirken Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunların Çözümüne Yönelik Öneriler*, Gazi Ü. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Yaz 2010, C. 8, S. 3, s. 661-696.
- KARA, Mehmet (2011). *Avrupa Dilleri Öğretimi Ortak Çerçeve Metni Doğrultusunda Türkçe Öğrenen Yabancılara A1-A2 Seviyesinde Türkçe Öğretim programı Örneği*, ZFWT (Zeitschrift für die Welt der Türken) Vol. 3, No. 3.
- KARATAY, Halit (2011). Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama. Berikan Yayınevi. Ankara.
- NAS, Recep (2003). Türkçe Öğretimi. Ezgi Kitabevi Yayınevleri. Bursa.
- ÖZBAY, Murat (2007). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*, Ankara: Öncü Kitap.
- ÖZBAY, Murat (2009). Anlama Teknikleri: Okuma Eğitimi. Öncü Kitap, Ankara.
- ROBINSON, Richard and GOOD L. Thomas (1987). *Becoming An Effective Reading Teacher*. Harper And Row Inc. New York.
- ROZAN, Norma (1982). *Okuma Alışkanlığında Öğretmenlerin Rolü*, Eğitim ve Bilim. 7, (39), 19-23.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

TINKER, Miles A. And MCCULLOUGH Constance (1968). Teaching Elementary Reading (Third Edition), Appleton-Century-Crofts/ New York.

RADO, Şevket (2009). Eşref Saati, “İyimserlik Kötümserlik”, Elips Kitap, Ankara, s. 115.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

